

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ

ҰЛТТЫҚ БАНКІ

№ 019 БАСПАСӨЗ РЕЛИЗИ

2005 жылғы 8 маусым

Қаржы нарығындағы ағымдағы жағдай туралы

1. Инфляция. Қазақстан Республикасының Статистика агенттігінің ресми деректеріне сәйкес 2005 жылғы мамырда инфляция 0,6% болды (2004 жылғы мамырда – 0,2%) және алдыңғы үш айдың деңгейінде қалды. Азық-түлік тауарлары 0,8%, азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 0,6%, ақылы қызмет көрсету – 0,2% қымбаттады.

2005 жылғы мамырда азық-түлік тауарларына бағаның өсуі көкөністер мен жемістерге – 5,2%, ет және ет тағамдарына – 2,0% бағаның көтерілуіне байланысты болды. Жылдық көрсетуде (соңғы 12 айда) бұл тиісінше 24,8% және 14,0% құрады. Бағаның жұмыртқаға – 5,3%, сүт және сүт өнімдеріне – 1,4%, жармаға – 0,6%, балық және балық өнімдеріне – 0,3% төмендеуі тіркелді.

2005 жылғы мамырда азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында бензинге бағаның өсімі 4,4% құрады (жыл басынан бері бағаның 3,8% төмендеуі). Жылдық көрсетуде бензин 25,9% қымбаттады. Бұдан басқа, мамырда мазут – 2,8%, дизель отыны – 2,4%, құрылыс материалдары – 0,9%, баспа басылымдары – 0,5%, киім және аяқ киім – 0,4% қымбаттады.

Ақылы қызмет көрсету құрылымында денсаулық сақтау және мәдениет саласында қызмет көрсету – 0,3%-дан, жолаушы көлігінің қызметі – 0,2% қымбаттады. Бағаның газбен жабдықтауға – 0,3%, тұрғын үйді ұстауға – 1,5% көтерілуі тұтастай алғанда тұрғын үй-коммуналдық қызмет көрсету саласына бағаның – 0,1% өсуіне себеп болды.

Ағымдағы жылдың басынан бері инфляция 3,1% (2004 жылғы қаңтар-мамырда – 2,1%) құрады, азық-түлік тауарлары – 4,1%, азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 1,7%, ақылы қызмет көрсету – 2,5% қымбаттады.

2005 жылғы мамырда инфляция жылдық көрсетуде 7,8% болды (2005 жылғы сәуірде – 7,3%).

2. Халықаралық резервтер және ақша агрегаттары. 2005 жылғы мамыр айында Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері ағымдағы бағалармен 0,4% төмендеп, 8673,8 млн. долларға жетті. Қаржы министрлігінің сыртқы борышына қызмет көрсету және Ұлттық қордың активтерін толықтыру ішкі валюта нарығында Ұлттық Банктің шетел валютасын сатып алуымен ішінара бейтараптандырылды. Нәтижесінде таза валюта қорлары 7,5 млн. долларға төмендеді. Алтындағы активтер Ұлттық Банк жүргізген операциялар және оның әлемдік нарықтардағы бағаларының 3,8% төмендеуі нәтижесінде 27,7 млн. долларға азайды.

Елдің халықаралық резервтері тұтастай алғанда, яғни Ұлттық қордың ақшасын қоса алғанда (алдын ала деректер бойынша 5172,6 млн. доллар) мамыр айында 0,2% төмендеді және 13849,2 млн. доллар болды.

2005 жылғы мамырда Ұлттық Банктің таза ішкі активтерінің өсуі (Үкімет шоттары көлемінің азаюы) ақша базасының 0,4% кеңейіп, 549,8 млрд. теңгеге дейін жетуіне себеп болды.

2005 жылғы сәуірде ақша массасы 3,1% төмендеп, 1671,8 млрд. теңгеге жетті. Ақша массасы төмендеуінің негізгі факторы банк жүйесінің және кредиттік серіктестіктердің таза сыртқы активтерінің 12,5% азаюы болды.

Айналыстағы қолма-қол ақша (МО) сәуірде 4,1% өсіп, 379,9 млрд. теңгеге жетті, ал ақша массасы құрылымында банк жүйесіндегі және кредиттік

серіктестіктердегі депозиттер, керісінше, 5,1% төмендеп, 1292,0 млрд. теңгеге жетті. Сәуірде айналыстағы қолма-қол ақшаның өсуі депозиттердің төмендеуі жағдайында ақша массасы құрылымында соңғылар үлесінің 78,9%-дан 77,3%-ға дейін төмендеуіне себеп болды.

Ақша базасының кеңеюі жағдайында ақша массасы көлемінің төмендеуі сәуірде ақша мультипликаторы мәнінің 3,16-дан 3,05-ке дейін төмендеуіне себеп болды.

3. Валюта нарығы. 2005 жылғы мамырда АҚШ долларына қарағанда теңгенің номиналдық құнсыздануы 0,61% (сәуірдің соңында бір АҚШ доллары/ 131,61 теңгеден бір АҚШ доллары/132,41 теңгеге дейін жетті) болды. АҚШ долларына қатысты теңге бағамы динамикасының бағыты америка валютасының нығаюымен сипатталатын әлемдік валюта нарығының конъюнктурасына сәйкес келді. Бұдан басқа, ішкі валюта нарығында шетел валютасына сұраныс пен ұсыныстың теңескені байқалды.

Мамырдың ішінде АҚШ долларына қатысты теңгенің бағамы 1 доллар үшін 130,28 теңге - 132,49 теңге шамасында өзгерді. Жыл басынан бері АҚШ долларына қатысты теңгенің номиналдық құнсыздануы 1,85% құрады.

Мамырда Қазақстан қор биржасындағы биржалық операциялардың көлемі қосымша сауда-саттықтардағы мәмілелерді есепке алғанда сәуірмен салыстырғанда 8,1% өсті және 802,5 млн. долл. болды (жыл басынан бері – 3,5 млрд. долл.).

Биржадан тыс валюта нарығында операциялардың көлемі 4,5% өсті және 1807,9 млн. долл. болды (жыл басынан бері – 6,3 млрд. долл.).

4. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы. 2005 жылғы мамырда Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын орналастыру бойынша бір аукцион өткізілді, онда 5-жылдық МЕОКАМ шығарылды. Орналастыру көлемі 16 млрд. теңге болды, бұл 2005 жылғы сәуірдегі Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздары эмиссиясы көлемінен 14,3% көп. 5-жылдық МЕОКАМ бойынша кірістілік 4,09% деңгейінде қалыптасты.

Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын өтеу 2005 жылғы мамырда сыйақы бойынша төлемдерді есепке алғанда 7,9 млрд. теңге болды. Мамырдың аяғында Қаржы министрлігінің бағалы қағаздарының айналыстағы көлемі бір айда 3,1% көбейіп, 303,5 млрд. теңге болды.

Ұлттық Банк ноталары эмиссиясының көлемі 2005 жылғы мамырда 2005 жылғы сәуірмен салыстырғанда 10,5% 195,2 млрд. теңгеге дейін көбейді, бұл ретте қысқа мерзімді ноталардың кірістілік деңгейі сәуір айының деңгейінде қалды және 2,38% болды. Мамырда Ұлттық Банктің ноталарын, оған қоса сыйақы бойынша төлемді қоса алғанда өтеу 190,6 млрд. теңге болды.

Айналыстағы ноталардың көлемі мамырдың аяғында 1,9% көбейіп, 339,7 млрд. теңге болды.

2005 жылғы мамырда алдыңғы аймен салыстырғанда Ұлттық Банктің тікелей репо операциялары бойынша мәмілелердің көлемі 36,8% 53,3 млрд. теңгеге дейін азайды. Кері репо операциялары мамырда жүргізілген жоқ. Сондай-ақ Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын сатып алу/сату бойынша операциялары жүргізілген жоқ.

5. Банкаралық ақша нарығы. 2005 жылғы сәуірмен салыстырғанда 2005 жылғы мамырда банкаралық ақша нарығында өтімді құралдарды орналастыру бойынша банктердің белсенділігінің төмендегені байқалды.

Сәуірдегімен салыстырғанда мамырда орналастырылған банкаралық теңгедегі депозиттердің көлемі 11,0% азайды және 105,4 млрд. теңге болды.

Орналастырылған банкаралық теңгедегі депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы сәуірдегімен салыстырғанда 2,16%-дан 2,21%-ға дейін артты.

Валюталық қарыз алудың банкаралық нарығында сондай-ақ банктердің АҚШ долларындағы банкаралық депозиттерге орналастыру бойынша белсенділігінің төмендегені байқалды. Ағымдағы жылғы мамырда доллардағы депозиттер 13,0 млрд. АҚШ долл. орналастырылды, бұл сәуірдегі операциялар көлемінен 5% аз.

Орналастырылған доллардағы депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2005 жылғы сәуірдегі 3,02%-дан мамырда 2,80% дейін артты.

Банкаралық қарыз алудың басқа түрлері бойынша операциялар аз ғана көлемде жасалды.

6. Депозит нарығы. Депозиттік ұйымдардағы резиденттердің депозиттерінің жалпы көлемі 2005 жылғы сәуірде 2005 жылғы наурызбен салыстырғанда 5,1% 1292,0 млрд. теңгеге дейін азайды.

2005 жылғы сәуірде ұлттық валютадағы депозиттер 4,2% 799,4 млрд. теңгеге дейін көбейді, ал шетел валютасындағы депозиттер 17,1% азайып, 492,5 млрд. теңгеге жетті. Нәтижесінде, депозиттердің теңгелік үлес салмағы 56,3%-дан 61,9%-ға дейін өсті.

Занды тұлғалардың депозиттері 9,5% қысқарып, 808,4 млрд. теңгеге жетті, ал жеке тұлғалардың депозиттері 3,3%-ға көбейіп, 483,5 млрд. теңге болды.

Банктердегі халықтың салымдары (резидент еместерді ескере отырып) бір айда 2,9% 490,5 млрд. теңгеге дейін көбейді. Сәуірде халық салымдарының құрылымында теңгелік депозиттер 3,4% 281,7 млрд. теңгеге дейін өсті, ал шетел валютасымен депозиттер 2,2%-ға 208,8 млрд. теңгеге дейін өсті. Нәтижесінде, теңгелік депозиттердің жеке үлес салмағы 2005 жылғы наурызбен салыстырғанда 57,2%-дан 57,4%-ға дейін өсті.

Сәуірде банктік емес заңды тұлғалардың теңгелік мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 3,3% (2005 жылғы наурызда – 2,8%) болды, ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша 9,7% деңгейінде өзгермей қалды.

7. Кредит нарығы. Экономикаға банктердің кредиттері бойынша негізгі борыштың жалпы көлемі 2005 жылғы сәуірде 5,7% көбейіп, 1716,1 млрд. теңге болды.

Ұлттық валютадағы кредиттер бір айда 8,9% көбейді және 860,6 млрд. теңге болды, ал шетел валютасымен кредиттер 2,7% өсіп, 855,5 млрд. теңге болды. Нәтижесінде теңгелік кредиттердің жеке үлес салмағы 2004 жылғы наурызбен салыстырғанда 48,7%-дан 50,1%-ға дейін өсті.

Ұзақ мерзімді сияқты, қысқа мерзімді кредиттердің өсу үрдісі байқалады. Сонымен, ұзақ мерзімді депозиттер 5,1%-ға өсіп, 1141,4 млрд. теңге болды, ал қысқа мерзімді кредиттер 6,9%-ға өсіп, 574,7 млрд. теңге болды. Жиынтығында ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы 66,9%-дан 66,5%-ға дейін төмендеді.

Банктердің шағын кәсіпкерлік субъектілеріне кредиттері 2005 жылғы сәуірде 2005 жылғы наурызбен салыстырғанда 8,0%-ға ұлғайып, 334,4 млрд. теңге болды.

Сәуір айында наурызбен салыстырғанда банктердің кредиттері бойынша пайыздық ставкалардың төмендеу үрдісі байқалды. Мәселен, Ұлттық валютамен берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы (банктік емес заңды тұлғалар бойынша - 14,4%-дан 13,6%-ға дейін, ал жеке тұлғаларға – 20,4%-дан 19,9%-ға дейін) төмендеді.

8. Ақша-кредит саясаты бойынша дөңгелек үстел өткізу туралы. 2005 жылғы 3 маусымда Алматыда USAID және Ұлттық Банктің бастамасы бойынша ақша-кредит саясаты бойынша мемлекеттік органдардың өкілдері мен халықаралық консультанттардың қатысуымен Дөңгелек үстел ұйымдастырылды. Онда Ұлттық қордың жұмыс істеу тиімділігін арттыру, Ұлттық Банктің инфляциялық таргеттеу қағидаттарына, капиталдың айтарлықтай ағыны жағдайындағы оңтайлы ақша-кредит саясатын жүргізу, сондай-ақ ақша-кредит саясаты құралдарын, оның ішінде резервтік талаптарды пайдалану мен жетілдіру қағидаттарына көшу мәселелері талқыланды. Кездесуде қалыптасып отырған капиталдың айтарлықтай ағыны жағдайында инфляцияға және айырбастау бағамына қатысты Ұлттық Банк жүргізіп отырған саясаттың оңтайлы екендігі атап айтылды.

9. Қазақстанға Гарвард университеті профессорларының сапары туралы. 2005 жылғы 30 мамыр – 2 маусым аралығындағы кезеңде Қазақстанға Гарвард университетінің профессорлары Рикардо Хаусманн және Андрес Веласко келді, олар Қазақстанның экономикасын бұдан әрі дамыту мәселелері бойынша ұсынымдар дайындау үшін Қазақстан Республикасының Үкіметі тартқан консультанттар тобының өкілдері. Профессорлар «Қазақстандағы экономикалық өсу және бәсекеге қабілеттілік: макроэкономикалық, индустриалдық, сауда және институционалдық саясат саласындағы проблемалар мен басымдықтар» деген баяндама ұсынды, оны талқылаған кезде сонымен бірге Ұлттық Банктің мамандары да белсене қатысты.

Баяндаманың бір бөлігі проблемаларды шешудің әр түрлі нұсқалары ұсынылған капиталдың айтарлықтай ағыны жағдайындағы айырбастау бағамы саясатын таңдау мәселелеріне арналған. Бұл ретте белгіленген айырбастау бағамын ендірудің шын мәніндегі қолайсыздығы атап айтылады, мұның өзі Ұлттық Банктің еркін өзгермелі айырбас бағамы саясатын дұрыс таңдап отырғанын растайды. Ақша-кредит және фискалдық саясатты үйлестірудің ерекше маңызы атап көрсетілді. Бұл ретте Қазақстан Республикасы Үкіметінің мемлекеттік шығыстар саласындағы барынша ұстамды саясат жүргізуінің қажет екені айрықша атап айтылады.